

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทาง
การท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร*

DEVELOPMENT A TOURISM MODEL INTEGRATING THE THREE DHARMAS OF PHOK
YAI VILLAGE LINKING WITH FOOD AND WELNESS TOURISM ROUTES IN SAKON
NAKHON PROVINCE

สุชาติ วรรณขาว*, ยุพิน เรืองแจ้ง, สุนันท์ แก้วอาษา

Suchart Wannakhao, Yupin Ruangchang, Sunan Keawasa

คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ประเทศไทย

Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology IsanSakon Nakhon Campus, Thailand

*Corresponding author E-mail: Wannakhao_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง จำนวน 50 คน กลุ่มตัวอย่างในการประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ นักท่องเที่ยวจำนวน 200 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การเสวนากลุ่มย่อยและการใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วเชื่อมโยงและบูรณาการไปสู่กิจกรรมท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านโดยมีอัตลักษณ์การท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชนและกิจกรรมชมธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน 2) ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เลื่อมด้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร 3) ผลการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60

คำสำคัญ: รูปแบบการท่องเที่ยว, บูรณาการสามธรรม, อาหารและสุขภาพ

Abstract

The objectives of this research are: 1) develop a tourism model integrating the three Dharmas at Phok Yai village linking with food and wellness tourism routes in Sakon Nakhon province 2) develop food and wellness tourism souvenir products from the resource base and

local wisdom 3) evaluate the prototype of tourism model. Mixed methodology was conducted that consists of qualitative and quantitative research. The samples of developing the prototype tourism model were 50 of key factors who were involved in community-based tourism of Phok Yai village. They were derived by purposive samplings. The samples of evaluating the implementation the prototype tourism model were 200 tourists. They were derived by accidental sampling. The research instruments used to collect data were in-depth interview, focus group discussion and questionnaires. Statistics used in data analysis include content analysis, frequency, mean, percentage, and standard deviation. The result of the research found that 1) the formulated tourism model takes the community's way of life combined with faith in Buddhism as the core and then connects and integrates into the tourism activity of Dhrama in each aspect with an important tourism identity: Dhrama cruise, storytelling of the community through drama and nature tour to see and learn the community's way of life. 2) the 3 prototypes of tourism souvenir products on food and wellness are herbal fermented fish chili paste, Indigo dye in printed style, and herbal dishwashing liquid. 3) Results of the evaluation of the implementation of the prototype tourism model, the overall picture is at the highest level with an average of 4.53, equivalent to 90.60 percent.

Keywords: Tourism Model, Integrating of Three Dharmas, Food and Wellness

บทนำ

กรอบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวมของประเทศไทยนั้น อยู่ภายใต้กรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) โดยแนวทางในการดำเนินการสำคัญที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการนั้นให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยมุ่งพัฒนาสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนด้วยการใช้จุดแข็งของความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและทุนทางปัญญาสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง สร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการกระจายแหล่งท่องเที่ยวสู่เมืองรอง เน้นตลาดคุณภาพ สร้างมาตรฐานความสะอาด สะอาด ปลอดภัย อัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการและดูแลระบบนิเวศอย่างเป็นระบบ รวมถึงการพัฒนาสู่ระบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ทั้งนี้ ในการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จะอยู่บนพื้นฐานของการสร้าง การใช้องค์ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์เชื่อมโยงกับทุนทางปัญญา ทุนทางวัฒนธรรม และความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อรังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการรูปแบบใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มสูง สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายในอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมพลังงานและวัสดุ อุตสาหกรรมสุขภาพและการแพทย์และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวผ่านระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ อาทิ การให้ประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวผ่านการท่องเที่ยวเชิงอาหารไทย การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เชื่อมโยงกับการแพทย์แผนไทย การท่องเที่ยวเชิงศิลปและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการพัฒนาสินค้าและบริการผ่านของขวัญของฝากที่สร้างสรรค์อย่างมีอัตลักษณ์ (สำนักงานประมาณรัฐสภา, 2564)

ผลการศึกษาทิศทางทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2560 -2569) พบว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมยังคงเป็นที่นิยมต่อไปสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลกโดยกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนำสมัย (modern culture) และ การท่องเที่ยววิถีชีวิต (lifestyle) จะได้รับความนิยมมากโดยรูปแบบการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการสร้างจุดเด่นหรือจุดแตกต่าง (Uniqueness) ของวัฒนธรรมไทยและเชื่อมโยงเรื่องราว

ความสัมพันธ์กัน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทยควรครอบคลุมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย (intangible asset) ร่วมด้วยการสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน (Community-based Tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยคนในชุมชนเพื่อชุมชนโดยมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความกินดีอยู่ดีของคนในชุมชนตามแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวในชุมชนเน้นให้นักท่องเที่ยวลงมือปฏิบัติโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำมากกว่าการเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้วิถีชีวิตและองค์ความรู้ของชุมชนและในขณะเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งที่ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562)

จากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันพบว่า มีจำนวนเฉลี่ย 1 ล้านคน มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.33 ซึ่งเป็นจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา ส่งผลให้จังหวัดสกลนคร มีรายได้ด้านการท่องเที่ยวทั้งสิ้นรวม 2,407 ล้านบาท (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2565) จังหวัดสกลนครได้กำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัด “เป็นแหล่งเกษตรปลอดภัย ก้าวไกลการค้า การลงทุน พัฒนาการท่องเที่ยวสู่อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง” โดยประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวนั้นมุ่งพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 3 ธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรมประเพณี) ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย การจัดการท่องเที่ยวควรดึงเอาอัตลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพระพุทธศาสนามาเป็นการท่องเที่ยวหลัก ซึ่งแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ของจังหวัดควรมุ่งเน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ให้มีความน่าสนใจและมีเอกลักษณ์โดดเด่น โดยบูรณาการการท่องเที่ยวสามธรรมบนฐานอัตลักษณ์และทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านธรรมะควรดึงอัตลักษณ์ประเพณีทางพระพุทธศาสนามาเป็นการท่องเที่ยวหลัก (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2565) จากการศึกษาของ สายป่าน จักขุจินดา และคณะ ที่ได้ศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม จังหวัดสกลนคร ไปสู่การปฏิบัติ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องและความร่วมมือในการปฏิบัติงานและปัญหาทางโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติต้องกำหนดนโยบายที่เด่นชัดเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนควบคู่กับการจัดทำแผนระยะยาวเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงโดยมุ่งเน้นความร่วมมือทุกภาคส่วนให้สามารถทำงานแบบภาคีเครือข่าย ทำให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถยกระดับขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงรุกของจังหวัดสกลนครให้มีคุณภาพ (สายป่าน จักขุจินดา และคณะ, 2563)

แต่อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนครเน้นการท่องเที่ยวเฉพาะด้าน ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงธรรมะ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวสุขภาพ ซึ่งขาดรูปแบบการท่องเที่ยวที่บูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังขาดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจสูงที่ต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ (Spiritual Tourism) โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีวัตถุประสงค์การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อความสุขสบายใจหรือยกระดับจิตใจครอบคลุมถึงการเข้าร่วมประเพณี วัฒนธรรมทางศาสนา จากการสำรวจสภาพบริบทชุมชนบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร พบว่าเป็นชุมชนที่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวครอบคลุมสามธรรมที่โดดเด่น ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเข้มแข็งแต่ขาดองค์ความรู้และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวสามธรรม นอกจากนี้ ชุมชนยังมีศักยภาพในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์เพื่อการจำหน่ายแต่ยังขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกด้านการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชนซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญของ การท่องเที่ยวเพราะเป็นประสบการณ์ที่จับต้องได้และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวหวนระลึกถึงสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้น นอกเหนือไปจากนี้ ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของชุมชนยังมีส่วนช่วยพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนช่วยเผยแพร่อัตลักษณ์ท้องถิ่นไปสู่สาธารณะ (Marzouki, S. Y., 2020)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของจังหวัดเมืองรอง นำเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ที่มุ่งต่อยอดอดีตด้วยการใช้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และจุดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายมาประยุกต์ ผสมผสานกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561 อ้างถึงใน (ฐัญญา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิริ สุวรรณ, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. ประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ จังหวัดสกลนคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยว (Key Factors) ชุมชนบ้านพอกใหญ่ จำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน จำนวน 10 คน ตัวแทนชาวบ้าน จำนวน 15 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม จำนวน 1 คน พระสงฆ์ จำนวน 2 รูป กลุ่มอาชีพในชุมชน จำนวน 15 คน นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร จำนวน 1 คน นักวิชาการด้านแพทย์แผนไทย จำนวน 1 คน และตัวแทนจากหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มย่อย (Group Discussion) บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพต้นแบบ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการเสวนากลุ่มย่อย (Group Discussion) บุคคลที่มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ดำเนินการระหว่างวันที่ 17-18 มิถุนายน พ.ศ. 2565 โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก การวิเคราะห์ฐานทรัพยากรในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมต้นแบบนั้นเป็นการพัฒนามาจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้นจากการดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวจังหวัดสกลนครเมืองต้องห้าม (พลาต) เชิงบูรณาการสามธรรมนิเวศ: กรณีศึกษาบ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ดำเนินการในปี พ.ศ. 2561

ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ดำเนินการคู่ขนานไปกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพโดยการประชุมกลุ่มย่อยและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการระหว่างเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม 2565 โดยผู้ที่มีบทบาทหลักในการ

จัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพอกใหญ่ได้ประชุมกลุ่มย่อย วางแผน ตรวจสอบ ตลอดจนประเมินความครบถ้วนสมบูรณ์ของรูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบ รวมถึงการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไปใช้ภาคสนาม ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพดำเนินการโดยกลุ่มผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ในชุมชนร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิทยาศาสตร์การอาหาร จำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านแพทย์แผนไทยจำนวน 1 ท่าน โดยการประชุมกลุ่มย่อยและการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพโดยการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมทั้งด้านแหล่งวัตถุดิบในชุมชน กระบวนการผลิต ฉลากและบรรจุภัณฑ์สินค้า ราคา ช่องทางการประชาสัมพันธ์และการจำหน่าย

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าจากหลายเครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การระดมความคิดเห็น การสังเกต และการสะท้อนผลการสะท้อนผลการเรียนรู้ข้อมูลที่ได้ผ่านการตรวจสอบขั้นสุดท้ายจากผู้มีบทบาทหลักในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

การวิจัยระยะที่ 2 การนำรูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ภาคสนามและประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยว

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว จำนวน 200 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมงานนิทรรศการพัฒนาและยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ 16-18 กันยายน พ.ศ. 2565 สถานที่บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้ในการประเมินระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมที่พัฒนาขึ้น โดยมีการสร้างและการทดสอบเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 6 A's (Buhalis, D., 2000) และ 6 P's (Palasol, J., 2012) แบบประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว (แสงระวี เกตุสุวรรณ, 2563) และแบบประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม

2. กำหนดกรอบข้อคำถามตามโครงสร้างและวิเคราะห์ประเด็นคำถาม สร้างข้อคำถามตามประเด็นที่วิเคราะห์และให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อใช้วัดระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) และด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relation)

3. นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความตรงเชิงโครงสร้างโดยการวิเคราะห์ค่า IOC โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป เป็นข้อคำถามที่ใช้ได้ ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 0.94

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความสมบูรณ์

5. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชมงานนิทรรศการพัฒนาและยกระดับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทาง

ท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ซึ่งจัดขึ้น ณ บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ 16 - 18 กันยายน พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จ โปรแกรม SPSS การแปลผลจากการประมาณค่า (Rating Scale) โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ของข้อคำถามซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลตามลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นคำถามปลายปิด ประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และภูมิลำเนา

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรม บ้านพอกใหญ่ตามองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยว 5 ด้าน เป็นแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งกำหนดค่าคะแนนออกเป็น 5 ระดับ

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และแสดงผลออกเป็นค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยมีเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้ (Likert, R.A., 1961)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49	มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวอยู่ในระดับน้อยมาก

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร ขอนำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วบูรณาการกับกิจกรรมกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านให้มีเอกลักษณ์โดดเด่นโดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวหลักในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านธรรมะ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ (ขบวนแห่เรือถวายผ้าป่า) ด้านวัฒนธรรม กิจกรรมเล่าเรื่องชุมชน (การแสดงประวัติชุมชนบ้านพอกใหญ่ประกอบแสง สี เสียง) และด้านธรรมชาติ กิจกรรมท่องเที่ยวชมธรรมชาติริมฝั่งน้ำอูนและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน

2. ผลการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เสื้อมัดย้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร

3. ผลการประเมินการทดลองใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึง และด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ แสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปผลการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ในภาพรวม

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ระดับความคิดเห็น (ร้อยละ)
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ	4.56	10	9.12	91.20
2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	4.56	10	9.12	91.20
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.49	10	8.98	89.80
4. ด้านการเข้าถึง	4.54	10	9.08	90.80
5. ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์	4.63	10	9.26	92.60
รวมทั้งหมด	4.53	10	9.06	90.60

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้น อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด โดยภาพรวมนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60 ด้านที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นมากที่สุดคือด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ย 4.63 คิดเป็นร้อยละ 92.60 รองลงมาคือด้านสิ่งดึงดูดใจ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีค่าเฉลี่ย 4.56 คิดเป็นร้อยละ 91.20 ถัดมาคือด้านการเข้าถึง มีค่าเฉลี่ย 4.54 คิดเป็นร้อยละ 90.80 ส่วนด้านที่นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นน้อยที่สุดคือด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ย 4.49 คิดเป็นร้อยละ 89.80 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นมากที่สุดในหัวข้อย่อยแต่ละด้าน ผลแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีความคิดเห็นมากที่สุดในหัวข้อย่อยแต่ละด้าน

รายการประเมิน	ผลการประเมิน		
	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)			
- แหล่งท่องเที่ยวมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน	4.54	0.58	มากที่สุด
2. ด้านการเข้าถึง (Accessibility)			
- แหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย	4.61	0.59	มากที่สุด
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)			
- การให้บริการของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว	4.60	0.57	มากที่สุด
4. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)			
- แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสัมผัสผ่านประสบการณ์จริง หรือการมีโอกาสลงมือปฏิบัติ	4.70	0.49	มากที่สุด
5. ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relation)			
- แหล่งท่องเที่ยวมีการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเป็นนักสื่อสารความหมายท้องถิ่น	4.69	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ รายด้าน พบว่า ด้านดึงดูดดึงดูดใจ (Attraction) หัวข้อที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุด ได้แก่ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวมุ่งเน้นความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชน สามารถสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชน ($\bar{X}$ = 4.54, S.D. = 0.58) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกสบาย ($\bar{X}$ = 4.61, S.D. = 0.59) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ การให้บริการของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.57) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสัมผัสผ่านประสบการณ์จริง หรือการมีโอกาสมือปฏิบัติ ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.49) ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ (Marketing and Public Relations) หัวข้อที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นมากที่สุดได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวมีการส่งเสริมเยาวชนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเป็นนักสื่อความหมายท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.47)

ผลการประเมินความชื่นชอบของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ แสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความชื่นชอบของกิจกรรมท่องเที่ยว

ความชื่นชอบของกิจกรรมท่องเที่ยว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ลานหุ่นฟางแฟนซี	37	18.50
2. การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านอาหาร (การทำอาหารพื้นถิ่นจากกรุงเขมา)	26	14.50
3. การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านสุขภาพ (การทำลูกประคบสมุนไพร)	29	14.50
4. กิจกรรมแพสปา (การนวดแผนไทย)	23	13.00
5. กิจกรรมล่องเรือธรรมชาติ (การพายเรือคายักทางน้ำ)	27	13.50
6. การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม	10	5.00
7. การแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ประกอบเสียง สี เสียง	17	8.50
8. การแสดงศิลปวัฒนธรรมบนเวทีกลาง	31	15.50
รวมทั้งหมด	200	100

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามความชื่นชอบในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ชื่นชอบกิจกรรมลานหุ่นฟางแฟนซีมากที่สุด มีจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50 รองลงมาคือ การแสดงเวทีกลาง จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 15.50 ลำดับถัดมาคือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านสุขภาพ (การทำลูกประคบสมุนไพร) จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 ถัดมาคือกิจกรรมล่องเรือธรรมชาติ (การพายเรือคายักทางน้ำ) จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ลำดับถัดมา คือ การสาธิตและฝึกปฏิบัติด้านอาหาร (การทำอาหารพื้นถิ่นจากกรุงเขมา) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 ถัดมา คือ กิจกรรมแพสปา (การนวดแผนไทย) จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ลำดับถัดมา คือ การแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 8.50 ส่วนกิจกรรมการ

ท่องเที่ยวที่ผู้ตอบแบบสอบถามชื่นชอบน้อยที่สุด คือ การแสดงทางศิลปวัฒนธรรม มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 5 ตามลำดับ

อภิปรายผล

การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร อภิปรายผล ได้ดังนี้

1. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตชุมชนผนวกกับความเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นแกนหลักแล้วบูรณาการกับกิจกรรมการท่องเที่ยวสามธรรมในแต่ละด้านซึ่งมีเอกลักษณ์การท่องเที่ยวที่โดดเด่นได้แก่ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชน และการเที่ยวชมธรรมชาติและการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนที่ผูกพันอย่างแนบแน่นกับลำน้ำอูน ซึ่งกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบนี้คำนึงถึงองค์ประกอบของรูปแบบการท่องเที่ยว 6 A's (Buhalis, D., 2000) หลักการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ The 3S Principles: story, senses, sophisticating (ชนาวดี ปิ่นประชานันท์, 2564) และแนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม Value Creation (สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าโดดเด่นของกิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวโดยมีการบริหารจัดการด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่ที่พัฒนาขึ้นมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย น่าสนใจ และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ แสงระวี เกตุสุวรรณ ที่พบว่าองค์ประกอบด้านความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (แสงระวี เกตุสุวรรณ, 2563)

รูปแบบการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นได้นำไปทดลองใช้ภาคสนามจริงด้วยการจัดงานนิทรรศการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร ระยะเวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 16 - 18 กันยายน พ.ศ. 2565 สถานที่บ้านพอกใหญ่ อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์และออฟไลน์ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวในครั้งนี้เป็นการต่อยอดจากการโครงการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ที่ดำเนินการในปี พ.ศ. 2561 โดยมุ่งพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวบูรณาการสามธรรมจังหวัดสกลนคร เป็นการสร้างคุณค่าให้กับทุนทรัพยากรในชุมชนให้เกิดมูลค่าผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว ที่พบว่า ทุนด้านต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ทุนทางประเพณีและวัฒนธรรม วิถีชีวิตการดำรงชีพ ทุนด้านธรรมชาติ ทุนด้านหัตถกรรม ทุนด้านการแพทย์แผนไทยและทุนด้านโบราณวัตถุ สิ่งเหล่านี้เป็นทุนที่สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชน (ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว, 2562) ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว และคณะ ที่พบว่ารูปแบบการท่องเที่ยววิถีไทยที่บ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นจะต้องมีรูปแบบที่มีส่วนประสมของ 1) เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาและแหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามดึงดูดใจให้คนเดินทางมาท่องเที่ยวและเรียนรู้ 2) ตรงกับความนิยมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันซึ่งได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) ต้องได้ทั้งประโยชน์ในการเรียนรู้และความสวยงาม สามารถนำเสนอสู่สื่อโซเชียลมีเดียได้โดยมีการสืบค้นวิถีชีวิตของชุมชนและกิจกรรมที่น่าสนใจและมีศักยภาพพอที่จะพัฒนาต่อยอดให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยววิถีไทยเชิงสร้างสรรค์ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2557)

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า ได้ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ จำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ น้ำพริกปลาร้าสมุนไพร เลื่อมด้อมครามแบบพิมพ์ลาย และน้ำยาล้างจานสมุนไพร ซึ่งผลิตโดย

กลุ่มอาชีพของหมู่บ้านและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยเพิ่มนวัตกรรมในการผลิตเพื่อให้เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์แตกต่างจากสินค้าประเภทเดียวกันผ่านการวิเคราะห์โมเดลธุรกิจเพื่อพัฒนาและยกระดับให้เป็นสินค้าของฝากของที่ระลึกจากการท่องเที่ยวเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพของจังหวัดสกลนคร ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความเหมาะสมด้านราคา หลากหลายสินค้าและบรรจุภัณฑ์น่าสนใจ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพมาตรฐานและมีมูลค่าเพิ่มได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัฐธนา เสงี่ยมศรี และ พิมพสิริ สุวรรณ ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรในท้องถิ่นโดยใช้นวัตกรรมการผลิตที่ทันสมัย (รัฐธนา เสงี่ยมศรี และ พิมพสิริ สุวรรณ, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ ระบุว่ายกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกควรออกแบบให้โดดเด่นด้วยการใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่นโดยผลิตภัณฑ์จะต้องมีความเป็นเอกลักษณ์ (กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และ ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ, 2563)

3. ผลการประเมินการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวต้นแบบที่พัฒนาขึ้น โดยรวม อยู่ในเกณฑ์ ระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.53 คิดเป็นร้อยละ 90.60 ทั้งนี้เนื่องจากบ้านพอกใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงามครอบคลุมทั้งสามธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม ผ่านการนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนสู่ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงานทั้งประชาชนทุกภาคส่วน หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทำให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวที่เด่นชัดสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดสกลนครซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สายป่าน จักขุจินดา และคณะ ที่ศึกษาการนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม จังหวัดสกลนคร ไปสู่การปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า ภาครัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมของจังหวัดสกลนครโดยให้ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานส่วนกลาง กำหนดคณะกรรมการเพื่อช่วยกันกำหนดขอบเขตการปฏิบัติงานให้ชัดเจนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (สายป่าน จักขุจินดา และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนากิจการการท่องเที่ยวในภูมิภาคในภาพรวมควรมีการวิเคราะห์และวางแผนร่วมกัน การจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกันและจัดโครงการให้มีการบูรณาการกับแผนของจังหวัดเพื่อนำมาปรับใช้กับชุมชนและพัฒนาตลาดโดยสร้างแบรนด์การท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสถึงวิถีชุมชนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวเน้นอัตลักษณ์ชุมชน การแสดงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน ตลอดจนการรักษาสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงาม (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563)

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด ทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ เนื่องจากชุมชนบ้านพอกใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทุนทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งสามธรรมนิเวศและส่งเสริมต่อรูปแบบการท่องเที่ยวสามธรรมอย่างชัดเจน ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวคือการมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนภายใต้การบริหารจัดการของผู้นำที่เข้มแข็งรวมถึงการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างเต็มที่ทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กษมณ วงศ์คำ ที่พบว่าชุมชนเก่ามีความโดดเด่นของทุนทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม มีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประเพณี วัฒนธรรม ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว (กษมณ วงศ์คำ, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปัญพพร ธนาวชิรานันท์ และคณะ ที่พบว่าองค์ประกอบด้านศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแนวทางชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีวิถีของ

กรมการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย ศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ความพร้อมของชุมชนและสิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าและบริการ เป็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์ มีการบริการที่มีเอกลักษณ์ชุมชนโดยใช้เสน่ห์จากภูมิปัญญาวิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์แปลงเป็นรายได้ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวระดับชุมชนที่มีเสน่ห์ดึงดูดใจและมีคุณค่าเพียงพอให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม และใช้จ่ายเงินในทุกกิจกรรมของชุมชนรายได้กระจายอยู่กับคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (ปัญญพร ธนาวิชานันท์ และคณะ, 2564) และผลการวิจัยของ สายป่าน จักขุจินดา และคณะ พบว่า กลไกที่จะนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จนั้นต้องมีการจัดสรรงบประมาณให้ครอบคลุม ทั้งการพัฒนาบุคลากร การบูรณะและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ในชุมชน ส่วนปัจจัยที่จะนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมไปปฏิบัติสู่ความสำเร็จต้องร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก ประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย สร้างสรรค์เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและบูรณาการทำงานทุกภาคส่วนอย่างสร้างสรรค์ (สายป่าน จักขุจินดา และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ชุมชนแต่ละแห่งแต่มีฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของพื้นที่ โดยมีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งสามารถนำมาสรรค์สร้างเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวได้หลากหลาย ความสำเร็จในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นไปที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับผู้นำชุมชนและบุคลากรทุกภาคส่วนในชุมชนโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบการท่องเที่ยวและค้นหาแนวทางการท่องเที่ยวด้วยความคิดสร้างสรรค์ด้วยการดึงเอาศักยภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามชุมชนจะมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวได้ต้องอาศัยความร่วมมือและการสนับสนุนเพื่อเป็นการก้าวเริ่มในการดำเนินการจากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ซึ่งหน่วยงานดังกล่าวมีองค์ความรู้ผู้เชี่ยวชาญ และงบประมาณในการสนับสนุนให้สามารถวางรากฐานและดำเนินการอย่างต่อเนื่องส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและสามารถยกระดับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายนำมาสู่ความยั่งยืน

สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมบ้านพอกใหญ่เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพในจังหวัดสกลนคร เกิดจากการยึดเอาวิถีชีวิตของชุมชนผนวกกับความเลื่อมใส ศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นแกนหลักแล้วบูรณาการสู่กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมะ วัฒนธรรม และธรรมชาติ ตามลำดับ โดยมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ ตามลำดับ ดังนี้ กิจกรรมล่องเรือธรรมะ กิจกรรมการแสดงเล่าเรื่องชุมชนประวัติบ้านพอกใหญ่ และกิจกรรมชมธรรมชาติและเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนตามลำน้ำอูน โดยมีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้านอาหารและสุขภาพ 3 ผลิตภัณฑ์ การประเมินผลการใช้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการสามธรรมที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาพลังซอฟต์แวร์ที่โดดเด่นของชุมชนบ้านพอกใหญ่เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

เอกสารอ้างอิง

กชธมน วงศ์คำ. (2562). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านหัวขัว ตำบลแกดำ อำเภอกำแพง จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานผลการวิจัย. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

- กิตติกรณ์ บำรุงบุญ และปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคามเพื่อยกระดับมูลค่าทางเศรษฐกิจ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 40(2), 7-24.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2557). การพัฒนานโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักการจัดการโซ่อุปทานการท่องเที่ยว. ใน รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ขวัญเรือน บุญออบแก้ว. (2562). แนวทางการปรับใช้ทุนวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชนบ้านวังหอน ตำบลวังอ่าง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(ฉบับพิเศษ), 188-209.
- ฐิฎฎา เสถียรคมสรไกร และพิมพ์สิริ สุวรรณ. (2566). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกทางการท่องเที่ยวด้วยนวัตกรรมเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ทรัพยากรท้องถิ่น. วารสารร้อยแก่นสาร, 8(2), 141-132.
- ธนาวดี ปิ่นประจักษ์. (2564). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์อุรักลาโว้ยในพื้นที่เกาะลันตาจังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปัญญพร ธนาวิชานันท์ และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐมตามแนวทางชุมชนท่องเที่ยวโอท็อปวิถีวิถี. วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ, 31(2), 134-147.
- สายป่าน จักขุจินดา และคณะ. (2563). การนำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวสามธรรมจังหวัดสกลนครไปสู่การปฏิบัติ. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 4(3), 222-234.
- สำนักงบประมาณรัฐสภา. (2564). ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานจังหวัดสกลนคร. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ 2565 คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดสกลนครแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดสกลนคร. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก <https://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter24/drawer77/general/data0000/00000229.pdf/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). Tourism Economic Review: . วารสารสภาวะเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว, 1(3), 30-44.
- สำนักเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). รายงานทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวประเทศไทยในระยะ 10 ปี กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เอฟพีเอ็น.
- แสงระวี เกตุสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. Tourism Management, 21(1), 97-116.
- Likert, R. A. (1961). New Patterns of Management. New York: McGraw-Hill Book Company Inc.
- Marzouki, S. Y. (2020). Studying the Vital Role of Souvenirs Industry as an Essential Component of Tourist Experience: A Case Study of the United Arab Emirates (UAE). Journal of Tourism, Hospitality and Sports, 46(1), 24-33.

Palasol, J. (2012). Igcabugo: APotential Tourist Destination in the Southern Part of LLoilo, Philippines, International. JPAIR Multidisciplinary Research is being certified for QMS ISO 9001:2008 by the Anglo Japanese American Registrars of the United Kingdom, 8(2012), 90-97.